

LATIN NYELV ÉS KLASSZIKUS KULTÚRA TANTERV
A GIMNÁZIUM, 9–12. ÉVFOLYAMA SZÁMÁRA
MAGYAR–TÖRTÉNELEM EMELT ÓRASZÁMÚ OSZTÁLYOK RÉSZÉRE

A latin nyelv tanításának céljai.....	1
Fejlesztési célok és feladatok	2
A 12. évfolyam végére elérendő minimumkövetelmények	3
A tankönyv- és taneszközüválasztás speciális szempontjai.....	3
Érettségi vizsga latin nyelv tantárgyból	3
A tanterv felépítése	3
9-10. évfolyam.....	3
9. évfolyam	4
10. évfolyam.....	7
11-12. évfolyam.....	9
11. évfolyam.....	10
12. évfolyam.....	13

A latin nyelv tanításának céljai

A 4 évfolyamos gimnáziumi képzésben a humán tagozaton (a magyar nyelv és irodalom, történelem tantárgyak emelt szintű tanulása esetén) 3. idegen nyelvként (az angol és francia nyelv mellett) heti 1 órában (a szabadon felhasználható órakeretből) bevezetésre kerül a latin nyelv oktatása.

A magyar-történelem tagozat a jogi, bölcsész (tanár), egyes közgazdasági, közszolgálati szakok és a Szent Pál Akadémia iránt érdeklődőknek ajánlott, illetve azoknak, akik alaposabban szeretnék a történelemmel és irodalommal foglalkozni.

A latin nyelv és az általa közvetített ókori görög-római kultúra ismerete hagyományosan, évszázadokon át része volt a klasszikus „humán” műveltségnek. Mind az idegen (különösen a neolatin, pl. francia) nyelvek elsajátításához, mind a történelemtanulás során elengedhetetlen forrástanulmányozáshoz, mind az irodalmi szövegek elmélyültebb megértéséhez kiváló alapozást biztosít. Megismerése segítséget nyújt a fent felsorolt pályákra készülőknek mind középiskolai, mind felsőfokú tanulmányaik során.

A latin nyelv tanulása közben sokféle módon fejlődnek a tanuláshoz szükséges készségek, képességek, ismeretek és attitűdök. A tanulók a római irodalommal való ismerkedés közben változatos történetekkel, jellemekkel, egyéni és közösségi célok összhangjával és feszültségével találkoznak, így az emberi viselkedések értelmezése, erkölcsi értékelése iránti igény is erősödik bennük. A szövegek megértéséhez szükséges önfegyelm és képzelőtehetség hat intellektuális érdeklődésük felkeltésére. Lehetőség nyílik arra, hogy az elsajátított tudás beépüljön énképükbe, fejlődjék önismeretük.

Latintanulással sokoldalúan lehet fejleszteni a tanulási képességet, fokozható a tanulás iránti motiváció, és mód nyílik különböző tanulási stratégiák elsajátítására. A latintanulásban nagy szerepe van a szövegszerkesztés logikai vizsgálatának, ennek során megerősödik: az analízis és szintetizálás

képesség, a fogalmakra épülő összefüggések keresése, az érvek láncolatának követése. Ezek segítik majd a tanulókat a jelenségek megértésében, a problémák megoldásában az élet különböző területein.

Mivel a latint a tanulók minimális óraszámában (a 9–12. évfolyamon heti 1-1 órában) tanulják, természetesen nincs lehetőség a klasszikus értelemben vett nyelvtudás (ókori vagy középkori latin nyelvű szövegek önálló fordítása, a grammatika átfogó ismerete) elérésére; a cél a nyelv alapszintű megismerése, fordítási rutin elsajátítása egyszerűbb szövegeken, illetve a görög-római kultúra szerepének tudatosítása az európai művelődés történetében.

Fejlesztési célok és feladatok

Nyelvi és szövegkompetencia

A latin nyelv tanulása legközvetlenebb hatást a nyelvi és szövegkompetenciára gyakorol. Fejleszti a verbális logikai készségeket, valamint az elvont, matematikai természetű logikával együtt az elemző, analogikus, áttekinthető, rendszerező és szintetizáló képességeket.

A latin nyelv tanulása kiemelkedően fejleszti a szövegértés készségét, hiszen a tanítás legfontosabb módszertani eszköze az írott szövegek tanulmányozása, amely általában a rövid, könnyen áttekinthető szövegektől halad a hosszabb, összetettebb, irodalmi részletekig.

A latin nyelvvel való foglalkozás fejleszti a tanulók anyanyelvi kommunikációs kompetenciáját is a nyelvészeti fogalmak rendszerszerű használata, a szövegek többrétegű jelentésének felfedezése, pontos és stílushű fordítások készítése révén.

Közvetítő készség

A latin nyelv esetében – miután beszélt formája ma már nem használatos, és köznyelvi szövegek alig maradtak fenn – elsődleges az irodalmi szövegek tanulmányozása. A klasszikus nyelvek elsősorban arra alkalmasak, hogy a pontos és stílushű fordítás készségét fejlesszék. Amikor a tanulók egy adott szöveg többrétegű jelentését „megfejtik”, a fordítás jelentősen fejleszti a fogalmazás készségét is, illetve az erre irányuló igényességet mind az anyanyelvi, mind az idegen nyelvi megnyilatkozásokban.

Nyelvtanulási stratégiák kialakítása

A klasszikus nyelvek tanulása másféle nyelvtanulási stratégiákat fejleszt, mint az élő idegen nyelveké. Mivel itt nem a szóbeliség, hanem az írott szövegek tanulmányozása dominál, elsősorban a nyelvtanulás rendszerszerű módszerei állnak előtérben: az adott nyelv alaktani, mondattani és szövegszerkesztési sajátosságait elvi szinten, logikai szempontból közelítve meg. A latin – a két nyelv strukturális és grammatikai hasonlóságai révén – alapot biztosít az Újszövetség eredeti nyelvének, az ógörögnek a tanulásához.

Célnyelvi műveltség

A latin nyelv által hordozott ókori görög-római műveltség elsajátítása nagymértékben elősegíti az európai közös kultúrkinccs befogadását a kultúrtörténeti ismeretek átadása és az ezekkel kapcsolatos források megismertetése által. Lényeges mozzanat az is, hogy a tanulók megismerjék a klasszikus műveltség és a mai európai kultúra közötti folyamatosságot, ennek közvetítő eszközeit, a művészetek és a tudományok hagyományőrző funkcióját.

Interkulturális kompetencia

A klasszikus kultúrákkal való ismerkedés során a diákok olyan világgal találkozhatnak, amely jelentősen eltér a mai valóságtól, de több vonatkozásában, elemében jelentős értékeket hordoz. A megismerkedés a klasszikus nyelvekkel és kultúrával lehetővé teszi, hogy a tanulók rálássanak európaiságunk kulturális forrásaira.

A tantárgy-integrációs lehetőségek kihasználása

A latin nyelven olvasott szövegek gyakran történeti forrásértékkel is bírnak, és az eredeti nyelven olvasott – s így szintaktikailag-stilisztikailag is alaposan értelmezett – szöveg jó gyakorlat a történelmi források elemzéséhez, kritikájához.

A klasszikus nyelvek tanulása szinte kizárólag irodalmi szövegekre (illetve ezek részleteire) irányul, a diákok az idegen nyelven olvasott irodalmi szöveget a maga nyelvi szerkesztettségében, sokrétegű strukturáltságában vizsgálják, értelmezik.

A 12. évfolyam végére elérendő minimumkövetelmények

(KER A2 szintnek megfelelően, klasszikus, nem beszélt nyelvek esetében)

Minimumkövetelmény 3. idegen nyelvként: ismert adaptált (vagy eredeti) latin szövegek, szövegrészletek szókészletének és nyelvtani elemeinek felismerése, a szövegekhez kapcsolódó kultúrtörténeti ismeretek felidézése.

A tankönyv- és taneszközüválasztás speciális szempontjai

A felhasznált tankönyv kiválasztásának elvei:

- rendszerezett, jól áttekinthető formában tartalmazza a latin grammatika alapjait;
- alkalmazható legyen a tanítás helyi sajátosságaihoz (heti 1 óra);
- lehetőleg több évfolyamon keresztül felhasználható legyen;
- zömében klasszikus latin nyelvű irodalmi vagy történelmi szövegeket tartalmazzon;
- különösen a kezdő (9-10.) évfolyamokon nyújtson segítséget a tanulóknak a fordításhoz (szószedetek, szómagyarázatok);
- a szövegek váálasztásában és a kultúrtörténet közvetítése során ne ideológiai vagy felekezeti szempontokat, hanem a klasszikus humán műveltség értékeit helyezze előtérbe.

Érettségi vizsga latin nyelv tantárgyból

A tantárgy alapozó jellege és minimális óraszám (heti 1 óra) miatt nem reális a tanulók érettségi vizsgára való felkészítése.

A tanterv felépítése

A NAT-tal és a latintanítás hazai hagyományaiával összhangban a tanterv három fő tematikai egységre épül: grammatikai ismeretek, szövegfeldolgozás, műveltség. Egy tanórán belül általában mindhárom előfordul, ezért a tematikai egységenként feltüntetett óraszámok csak tájékoztató jellegűek. Mivel a tagozat jellege és gimnáziumunk hagyományai (illetve kiváló szakmai felkészültségű pedagógusai) révén a történelem, irodalom és vizuális kultúra tantárgyak óráin az ókori kultúrtörténeti ismeretek jelentős részét elsajátítják a tanulók, továbbá a minimális óraszám miatt a műveltségi terület kisebb hangsúlyt, óraszámot kap, anyaga a választott tankönyv szövegeihez igazodik.

9-10. évfolyam

A tanulók a latintanulás e kezdeti szakaszában megfigyelik az ókori görög és római műveltség kapcsolatát, ennek a magyar és európai kultúrára gyakorolt hatását. A szövegek értelmezése révén nyitottabbá válnak más kultúrák iránt Anyanyelvi kompetenciájuk is fejlődik a latin nyelvtan alapjainak megértésével és a mondatok elemzésével. A magyar és a latin nyelv sajátosságainak összevetése fejleszti a tudatos nyelvhasználatot és a logikai kompetenciát.

Az újszerű (nem beszélt) idegen nyelv, különösen a grammatika tanulása során fontos a tanulók bátorítása, motiválása. A rendszeres ismétlés, egyes tanulók holtpontra való átsegítése megalapozza a további együtt munkálkodást. A motiváló hatásban segíthet az internet használata is (pl. művelődéstörténeti előadás, prezentáció készítése). Ha a diákok képessé válnak nyelvtanulási problémáik megfogalmazására, ezek tanári segítséggel orvosolhatóak.

A tanulók kezdetben adaptált, majd (rövidített, szerkesztett) eredeti latin szöveg(részlet)ek, illetve sentenciák megértése és magyar fordítása során használják a nyelvet. Cél, hogy minél előbb kialakuljon a nyelvtani-lexikai tudás alkalmazásának, az elemző-értelmező fordításnak a képessége, valamint a szavak szótári alakjának a tudatosítása.

Nevelési és tantárgyi integráció elsősorban magyar nyelv és irodalom, történelem, rajz és vizuális kultúra, valamint az informatika tantárgyakkal valósítható meg.

9. évfolyam

heti 1 óra, évi 36 óra

GRAMMATIKA (20 óra)

Előzetes tudás:

- A magyar nyelv sajátosságainak ismerete, az első idegen nyelv tanulása során elsajátított grammatikai ismeretek. A magyar nyelv és a már tanult élő idegen nyelv grammatikai rendszere között közös, illetve eltérő vonások felismerése.
- Néhány grammatikai szakkifejezés ismerete. A szófajok szerepe a mondatokban (alapszófajok: melléknév, főnév, számnév, névmás, határozószó, ige; igemódok). A szavak felépítése, szóelemek. A magyar mondat szerkezeti egységei (mondatrészek), ezek azonosítása, a közöttük levő kapcsolatok felismerése.

Tantárgyi fejlesztési célok:

- Latin nyelvű szövegek helyes, hagyományos magyar (illetve restituált) kiejtés szerinti felolvasásának fejlesztése.
- A grammatikai-stilisztikai kifejezések rendszerszerű használata, a grammatikai és stilisztikai elemzőkészség kialakítása.
- A latin nyelv nyelvtani jelenségeinek sokoldalú feldolgozása.
- A latin mondatok elemzésének gyakorlása, az áttekintő, a rendszerező és a szintetizáló képesség fejlesztése.
- A névszó- és igeragozási ismeretek segítségével a tudásszintnek megfelelő latin mondatok megértésére, elemzésére való képesség kialakítása.
- A tanult nyelvek (magyar nyelv és idegen nyelv) közötti hasonlóságok és különbségek tudatosítása.

Ismeretek, fejlesztési követelmények:

- A latin kiejtés szabályainak elsajátítása (a hosszúságok biztos alkalmazása, hangos olvasás a hagyományos magyarországi, illetve restituált ejtés szerint, diktálás utáni írás).
- Az esetek és alapfunkcióik (a magyar nyelvi és az élő idegen nyelvi párhuzamok feldolgozása).
- Az I-V. declinációs főnevek, az I-II-III. declinációs melléknevek szótári alakja, ragozása (a párhuzamok és kivételek felfedezése táblázatok alkalmazásával, jelzős szerkezet, birtokviszony). A grammatikai nemek (genus) értelmezése.
- A locativus (helységnevek keresése). A genitivus használatának fajtái (elnevezés nélkül).
- A melléknév és főnév egyeztetése (a melléknév és a főnév sorrendje, párhuzamos ragozásuk gyakorlása). Az appositio praediativa és az attributum praediativum funkciója a mondat szerkesztésben.
- Személyes, birtokos, visszaható, mutató, vonatkozó névmások, mondatbeli szerepük, (részben) ragozásuk.
- Az ige szótári alakja, az igealakok felépítése, igetövek. Az indicativus igeidői. A létige ragozása. A szövegekben előforduló rendhagyó igealakok (a rendhagyó és a szabályos alakok párhuzama).
- A leggyakoribb praepositíók, módosítószók, kötőszók felismerése.
- A szószedetek értelmezése, használata. Latin-magyar középszótár használata tanári irányítással, szófajok keresése, a szavak grammatikai szempontú csoportosítása (etimológia, szócsalád, tematikai szócsoporthoz, idegen nyelvi párhuzamok felkutatása).

Kulcsfogalmak:

declinatio, nominativus, accusativus, genitivus, dativus, ablativus, singularis, pluralis, masculinum, femininum, neutrum; locativus, praepositíók; appositio praediativa, attributum praediativum; coniugatio, praesens, praeteritum, futurum, indicativus, imperfectum, perfectum, infinitivus

SZÖVEGFELDOLGOZÁS (10 óra)**Előzetes tudás:**

- Mondattani alapfogalmak (pl. szófajok felismerése, egyszerűbb mondatok elemzése).
- A magyar nyelv alak- és mondattani szabályainak ismerete, nyelvhelyességi és stilisztikai ismeretek.
- Kétnyelvű szótárak használatának alapelvei.

Tantárgyi fejlesztési célok:

- Alapszintű szövegelemző készség kialakítása, a tárgyalt latin nyelvi kategóriák megértetése.
- A szövegelemző és fordítási készség fejlesztése tankönyvi, kommentárral ellátott rövid szövegeken, illetve sentenciák segítségével.
- A helyes szótárhasználat megtanulása tanári segítséggel, irányítással.
- Verses vagy prózai szöveg (memoriter) tanulási technikájának elsajátíttatása, a memorizálás segítése.

Ismeretek, fejlesztési követelmények:

- Egyszerűbb olvasmányok, adaptált vagy szerkesztett szövegek helyes kiejtéssel történő olvasása. A verselés szerepe, versek olvasása a szótagok hosszának kiemelésével (skandálás).

- Sententiák és 1 rövidebb memoriter megtanulása.
- Latin-magyar középszótár használata tanári irányítással, szócikkek feldolgozása, szófajok keresése, a szavak csoportosítása (etimológia, szócsalád, tematikai szócsoport felkutatása).
- A tanult szövegek megértéséhez szükséges szavak (legalább 50 szó) fokozatos elsajátítása (szótári alakkal) és gyakorlása, a kötőszavak pontos jelentésbeli használata tanári segítséggel.
- A fordítástechnika fokozatos elsajátítása latinról magyar nyelvre fordítással.
- Az antik nevek mai azonosítása, az ókori világ helyszíneinek felismerése a térképen.
- Szemelvények (adaptált szövegek, rövid részletek) megismerése, értelmezése és magyaros fordítása az alábbi szerzőktől: Livius, Augustus, Ovidius, Vergilius. Sententiák értelmezése, fordítása.

Kulcsfogalmak:

sententia, hexameter, pentameter, disztichon, memoriter, szócsalád, metrika, skandálás

MŰVELŐDÉS (6 óra)

Előzetes tudás:

- Az ókor fogalma, Róma története, a Római Birodalom kialakulása, provinciák.
- A görög-római istenvilág és a zsidó-keresztény egyistenhit különbségei.
- Latin eredetű szakkifejezések, ismert szavak a magyar nyelvben.

Nevelési-fejlesztési célok:

- A görög-római kultúrának mint az európai műveltség egyik alapjának és a magyarországi latin hagyományok jelentőségének megismertetése. A latin nyelv továbbélésének, hatásának tudatosítása.
- A görög és a római kultúra egymáshoz való viszonyának megértetése néhány szempontból.
- Római életmód, az ókori Róma jellegzetességeinek megismertetése.
- Ismerkedés a római irodalommal.

Ismeretek:

- A latin használatának időbeli és térbeli kiterjedése és mai szerepe (a szövegekben előforduló továbbélő szavak, kifejezések kiemelése).
- A latin nyelv története (rokonai, továbbélése, neolatin nyelvek).
- A Római Birodalom, provinciák, Pannonia provincia.
- Róma eredetmondája (Romulus és Remus).
- A római vallás néhány jellegzetessége.
- A római köztársaság és tisztviselői, a principatus.
- A római nevek.

Kulcsfogalmak:

indoeurópai nyelvcsalád, neolatin nyelvek, humanizmus;
 provincia; res publica, princeps, consul, senatus, triumphus, Monumentum Ancyranum, Augustus;
 omen, oraculum, Delphoi; praenomen, nomen gentile, cognomen

A magasabb (10.) évfolyamra lépés feltételei

A tanulók legyenek képesek rövid mondatokat helyes kiejtéssel felolvasni. Ismert rövid szövegekben vagy sentenciákban (esetleg tanári rávezetéssel) ismerjék fel a tanult nyelvtani eseteket (főnév- és melléknévragozás), igealakokat (indicativus igeidő), a fontosabb praeposíciókat, kötőszókat. Legyenek képesek a mondatok vagy a rövid szövegek értelmezésére, tartalmuk összefoglalására, továbbá a szövegekhez kapcsolódó művelődési, kultúrtörténeti háttér megvilágítására.

10. évfolyam

heti 1 óra, évi 36 óra

GRAMMATIKA (16 óra)

Előzetes tudás

- A magyar nyelv sajátosságainak ismerete, az idegen nyelvek tanulása során elsajátított grammatikai ismeretek. A magyar nyelv és a már tanult idegen nyelvek grammatikai rendszere között közös, illetve eltérő vonások felismerése.
- A latin ABC, helyesírás; kiejtési és versolvasási (skandálási) szabályok. A latin nyelv alapszófajainak ismerete. A főnevek és melléknevek szótári alakja, ragozása (az 5 declinatio), egyeztetése; a fontosabb névmások és ragozásuk. Attributum praedicativum, appositio praedicativa. Locativus, praeposíciók, kötőszók. Az igék szótári alakja, tövei, ragozása az indicativus igeidőben, a létige ragozása, a főnévi igenév (infinitivus)
- Mondatszerkesztési, szórendi jellegzetességek a latin nyelvben.

Tantárgyi fejlesztési célok

- Latin nyelvű szövegek helyes, hagyományos magyar (illetve restituált) kiejtés szerinti felolvasásának fejlesztése.
- A grammatikai-stilisztikai kifejezések rendszerszerű használata, a grammatikai és stilisztikai elemzőkészség kialakítása.
- A latin nyelv nyelvtani jelenségeinek sokoldalú feldolgozása.
- A latin mondatok elemzésének gyakorlása, az áttekintő, a rendszerező és a szintetizáló képesség fejlesztése.
- A grammatikai ismeretek segítségével a tudásszintnek megfelelő latin mondatok megértésére, elemzésére való képesség kialakítása.
- A tanult nyelvek (magyar nyelv és idegen nyelv) közötti hasonlóságok és különbségek tudatosítása.

Ismeretek:

- Névszók: vocativus; újabb névmások (személyes, mutató, meghatározó) ragozása és használata; tőszámnevek (1-20), ragozásuk; a melléknevek fokozása; az adverbium képzése, fokozása, jelentése.
- Igeragozás: az I. imperativus alakja és használata; hiányos és újabb rendhagyó igék ragozása; passivum (alakjai, használata, jelentése); deponens és semideponens igék; a tiltás kifejezése.
- Igenevek: a participiumok fajtái (imperfectum, perfectum), alakja, ragozása, mondatbeli szerepe; az infinitivus (impf.) és használata.

- Esettan: az ablativus különböző használati módjainak megfigyelése, értelmezése, fordítása (az elnevezések ismerete nem követelmény).
- Latin-magyar középszótár használata tanári irányítással: szócikkek feldolgozása, szófajok keresése, a szavak csoportosítása (etimológia, szócsalád, tematikai szócsoporthoz tartozásának felkutatása).

Kulcsfogalmak:

vocativus, adverbium, passivum, deponens, semideponens, infinitivus (impf. act., pass.), participium (imperfectum, perfectum), imperativus

SZÖVEGFELDOLGOZÁS (14 óra)

Előzetes tudás

- Mondattani alapfogalmak (szófajok felismerése, egyszerűbb mondatok elemzése).
- A magyar nyelv alak- és mondattani szabályainak ismerete, nyelvhelyességi és stilisztikai ismeretek.
- Kétnyelvű szótárak használatának alapelvei.
- Egyszerűbb latin nyelvű olvasmányok, adaptált vagy szerkesztett szövegek megfelelő hangsúllyal és helyes kiejtéssel történő olvasása. A versolvasás (skandálás) alapelvei.
-

Tantárgyi fejlesztési célok

- Alapszintű szövegelemző készség kialakítása, a tárgyalt latin nyelvi kategóriák megértetése.
- A szövegelemző és fordítási készség fejlesztése tankönyvi, kommentárral ellátott rövid szövegeken, illetve sentenciák segítségével.
- A helyes szótárhasználat megtanulása tanári segítséggel, irányítással.
- Verses vagy prózai szöveg (memoriter) tanulási technikájának elsajátíttatása, a memorizálás segítése.

Ismeretek, fejlesztési követelmények

- Egyszerűbb olvasmányok, adaptált vagy szerkesztett szövegek helyes kiejtéssel történő olvasásának gyakorlása, versek olvasása a szótagok hosszának kiemelésével (skandálás).
- Sentenciák és 1 rövidebb memoriter megtanulása.
- Latin-magyar középszótár használata tanári irányítással: szócikkek feldolgozása, szófajok keresése, a szavak csoportosítása (etimológia, szócsalád, tematikai szócsoporthoz tartozásának felkutatása).
- A tanult szövegek megértéséhez szükséges szavak (legalább 50 új szó) elsajátítása (szótári alakokkal) és gyakorlása, a kötőszavak pontos jelentésbeli használata tanári segítséggel.
- A fordítástechnika fokozatos elsajátítása latinról magyar nyelvre fordítással.
- Az antik nevek mai azonosítása, az ókori világ helyszíneinek felismerése a térképen.
- Szemelvények (adaptált szövegek, rövid részletek) megismerése, értelmezése és magyaros fordítása az alábbi szerzőktől illetve művekből: Phaedrus, Janus Pannonius, Martialis, Vergilius, Hieronymus (Vulgata), Caesar. Sentenciák értelmezése, fordítása.

Kulcsfogalmak

sententia, hexameter, pentameter, disztichon, memoriter, szócsalád, metrika, skandálás

MŰVELŐDÉS (6 óra)

Előzetes tudás

- Latin eredetű szakkifejezések, ismert szavak a magyar nyelvben.
- A latin használatának időbeli és térbeli kiterjedése és mai szerepe; a latin nyelv története (rokonai, továbbélése, neolatin nyelvek).
- A Római Birodalom, provinciák, Pannonia provincia, Róma eredetmondája (Romulus és Remus). A római köztársaság és tisztviselői, a principatus.
- A római vallás néhány jellegzetessége, a görög-római istenvilág és a zsidó-keresztény egyistenhit különbségei.
- A római nevek.

Nevelési-fejlesztési célok

- A görög-római kultúrának mint az európai műveltség egyik alapjának és a magyarországi latin hagyományok jelentőségének, valamint a latin nyelv továbbélésének, hatásának tudatosítása.
- A görög és a római kultúra egymáshoz való viszonyának megértetése néhány szempontból.
- Római életmód, az ókori Róma jellegzetességeinek megismertetése.
- Ismerkedés a római irodalommal.

Ismeretek

- A szövegekben előforduló továbbélő szavak, kifejezések felismerése.
- Műfaji ismeretek (fabula, epigramma, eposz).
- A trójai mondakör, Aeneas mondája, Vergilius: Aeneis.
- Bibliafordítások és jelentőségük (Septuaginta, Vulgata).
- Caius Iulius Caesar mint politikus, hadvezér és író. Britannia és Gallia meghódítása.

Kulcsfogalmak

fabula, epigramma, eposz; Septuaginta, Vulgata; Aeneis, Commentarii de bello Gallico

A magasabb (11.) évfolyamra lépés feltételei

A tanulók legyenek képesek felismerni és mondatokban értelmezni a latin nyelv legfontosabb alaktani jellegzetességeit (főnevek, melléknevek, névmások esetei, igealakok), szófajait, a tanult igeneveket. Tudjanak ismert latin szöveget helyes intonációval, ismert verses szöveget a megfelelő időmérték szerint felolvasni. Legyenek képesek ismeretlen nyelvtani elemeket nem tartalmazó mondatok elemzésére és magyarra fordítására tanári segítséggel vagy kommentárral, az alapszókincs megfelelő elsajátítása mellett. Tudjanak memoriterek felidézni és egyszerű latin mondatokat átalakítani, kiegészíteni.

A tanulók rendelkezzenek alapvető információkkal a görög és a római kultúra kapcsolatáról, hatásáról. Legyenek képesek értelmezni az olvasott rövidebb műveket vagy hosszabb alkotásokból vett részleteket. Alkossanak képet a tárgyalt szerzőknek, műveknek, műfajoknak az európai és a magyar művelődésre gyakorolt hatásáról. Tudjanak példákat mondani a latin szavak továbbélésére a magyar nyelvben, illetve nemzetközi műveltségi szavak köréből.

11-12. évfolyam

A tanulóknak erősödik az európai kultúra értékeinek tisztelete és a magyarországi latin hagyományok megismerésével a magyarság Európához tartozásának tudata. Ezzel együtt felismerik a görög-római és zsidó-keresztény gyökerű európai műveltség világnézeti sajátosságait és etikai normáit. Képesek ezekről a Biblia tanításainak fényében személyes véleményt alkotni.

Az adaptált szövegek helyét egyre inkább az eredeti irodalmi művek (illetve azok részletei) veszik át. A tanulók idegen nyelvi kompetenciáinak fejlődésével együtt élményszerűvé válhat a latin nyelvű irodalmi alkotások megismerése és elemzése, alkalmanként sor kerülhet az irodalmi szövegek esztétikai értékeinek vizsgálatára is.

A motiváció megőrzésében segíthet az érdekes történetek feldolgozása, a növekvő fordítási rutinnal erősödő sikerélmény, amit az eredeti szövegek megértése jelent. A tanulók tudatosan használják a latin grammatika sajátos kifejezéseit. A rendszeres ismétlés továbbra is fontos a közös munkában.

A tanulók a nyelvhasználatot igénylő feladatokat hosszabb-rövidebb eredeti, irodalmi latin szövegek megértésével, fordításával és értelmezésével oldják meg. A szövegek értelmezése során befogadó magatartást tanúsítanak más kultúrák iránt, és kifinomodnak nyelvtanulási stratégiáik. A latintanulás révén jobban megbecsülik az emberi értékeket. A nevelési és tantárgy-integrációs feladatok elsősorban a magyar nyelv és irodalom, a történelem, a rajz és vizuális kultúra, a bibliaismeret, valamint az informatika tantárgyakkal valósíthatók meg.

A diákok nyelvtanulási problémáikat igyekeznek szakszerű terminológiával megfogalmazni, és a problémákra adott válaszok alapján tudásukat fejleszteni. Fejlődőben lévő önismeretük más problémák megoldásában is segíti őket.

11. évfolyam

heti 1, évi 36 óra

GRAMMATIKA (18 óra)

Előzetes tudás

- Klasszikus szövegek hagyományos magyar ejtés szerinti felolvasása.
- A grammatikai szakkifejezések, az alaktani ismeretek helyes alkalmazása.
- Az alapvető mondattani jellegzetességek felismerése és elemzése.
- Az időmértékes verseléssel írt költemények skandálása.

Tantárgyi fejlesztési célok

- A latin nyelvtani jelenségek ismeretének elmélyítése, sokoldalú alkalmazásának gyakorlása.
- A grammatikai elemzőkészség fejlesztése, a mondattani és az esettani ismeretek kibővítése, rendszerezése.
- A magyar nyelv, az élő idegen nyelvek és a latin nyelv közötti nyelvészeti (a szókincsben megfigyelhető és grammatikai) párhuzamok megfigyeltetése, tudatosítása.
- A latin szóképzés bizonyos formáinak megfigyeltetése, a szóképzés logikai rendszerének megértetése.
- Az önálló tanulás, a digitális képességek (internetes keresés és szerkesztés) fejlesztése.

Ismeretek

- Igenevek: az infinitivusok rendszere, accusativus és nominativus cum infinitivo (használata, értelmezése, fordítási lehetőségei). A deponens igék infinitivusai. Participium instans activi és passivi (alakja, ragozása, használata). A gerundium (esetei, értelmezésük, fordításuk).
- Rendhagyó igék ragozása. A coniunctivus igeidő (az igealakok és használatuk fő esetei példákkal – az összetett mondatok típusaival kapcsolatos terminológia használata nem követelmény). A feltételes mondatok felismerése (kötőszók), fordítása. A coniugatio periphrastica (használata, fordítása).
- Esettan: az ablativus és dativus különböző használati módjainak megfigyelése, értelmezése, fordítása (az elnevezések ismerete nem követelmény).

Kulcsfogalmak

activum, passivum, infinitivus, accusativus és nominativus cum infinitivo, deponens, participium instans activi és passivi, gerundium, coniunctivus, coniugatio periphrastica

SZÖVEGFELDOLGOZÁS (12 óra)

Előzetes tudás

- A latin szövegek megértéséhez szükséges nyelvtani ismeretek, fordítástechnikai alapismeretek.
- Ismert latin szöveg helyes intonációval, verses szöveg megfelelő időmérték szerint felolvasása.
- Ismeretlen nyelvtani elemeket nem tartalmazó egyszerű mondatok elemzése és magyarra fordítása tanári segítséggel vagy kommentárral.
- A tanult szókincs ismerete, használata.

Tantárgyi fejlesztési célok

- A szótárhasználat fejlesztése különböző szótárak használatával, tanári irányítással vagy segítséggel.
- A megismert fordítástechnikai és szövegelemző módszerek folyamatos gyakorlásával a szövegértési és fordítási készség fejlesztése.
- Eredeti latin szövegek önálló olvasásának, szabatos magyar fordításának gyakorlása tanári segítséggel vagy megfelelő kommentárral.

Ismeretek, fejlesztési követelmények

- Irodalmi vagy szerkesztett szövegek helyes kiejtéssel történő olvasásának gyakorlása, versek olvasása a szótagok hosszának kiemelésével (skandálás). A megismert metrumok, sorfajták (disztichon) felismerése, az ismeretek alkalmazása költemények olvasásánál.
- Sentenciák és 1 rövidebb memoriter megtanulása.
- Latin-magyar középszótár használata tanári irányítással.
- A tanult szövegek megértéséhez szükséges szavak (legalább 50 új szó) elsajátítása (szótári alakokkal) és gyakorlása, a kötőszavak pontos jelentésbeli használata tanári segítséggel.
- A szövegelemző és fordítási készség további fejlesztése kommentár nélküli rövid szövegek, illetve sentenciák segítségével.
- Néhány stilisztikai elem felismerése, megnevezése, a művészi hatáskeltés megfigyelése.

- Szövegelemző, fordítást segítő gyakorlatok informatikai eszközök segítségével, latin szerzők műveinek keresése e-könyvtárakban.
- A műfordítás problémái és sajátosságai.
- Szemelvények (szerkesztett szövegek, rövid részletek) megismerése, értelmezése és magyaros fordítása az alábbi szerzőktől: Cicero, Petronius, Ovidius, Martialis. Sententiák értelmezése, fordítása.

Kulcsfogalmak

sententia, hexameter, pentameter, disztichon, metrika, skandálás

MŰVELŐDÉS (6 óra)

Előzetes tudás

- Az ókor fogalma, Róma története, a Római Birodalom kialakulása, provinciák.
- A görög-római istenvilág és a zsidó-keresztény egyistenhit különbségei.
- Latin eredetű szakkifejezések, ismert szavak a magyar nyelvben.

Nevelési-fejlesztési célok

- A görög-római kultúrának mint az európai műveltség egyik alapjának és a magyarországi latin hagyományok jelentőségének megismertetése. A latin nyelv továbbélésének, hatásának tudatosítása.
- A görög és a római kultúra egymáshoz való viszonyának megértetése néhány szempontból.
- Római életmód, az ókori Róma jellegzetességeinek megismertetése.
- Ismerkedés a római irodalommal.

Ismeretek

- A szövegekben előforduló továbbélő szavak, kifejezések felismerése.
- Műfaji ismeretek (szónoki beszéd, regény, epigramma, dialogus).
- Cicero közéleti, szónoki munkássága. Petronius és műve.
- A római köztársaság intézményei, tisztségviselői.
- Istenek a görög-római vallásban, mitológiában (pl. Ceres).

Kulcsfogalmak

oratio; senatus, homo novus, quaestor, propraetor, proconsul; Satyricon, Cato maior de senectute

A magasabb (12.) évfolyamra lépés feltételei

A tanulók legyenek képesek ismert latin szöveg szókészletének és nyelvtani elemeinek (esetek, igealakok, igenevek és igeneves szerkezetek) felismerésére és magyarázatára, szöveghű fordítására.

A tanulók tudjanak megfelelően felolvasni ismert prózai és verses szövegeket, ismerjék fel és magyarázzák meg a szöveg szerkesztésének jellegzetességeit. Legyenek képesek szótárt vagy szószedetet használva, tanári segítséggel ismeretlen rövid mondatokat lefordítani. Tudjanak memoriterek felidézni és egyszerű latin mondatokat átalakítani, kiegészíteni.

Tudják rendszerezni, értelmezni a szövegek tartalmi elemeit, főbb információit, továbbá azok művelődési háttérét megvilágítani. Legyenek képesek tartalmukkal kapcsolatban véleményformálásra,

bibliai szempontú értékítéletre. Tudjanak példákat mondani a latin szavak továbbélésére a magyar nyelvben, illetve nemzetközi műveltségi szavak köréből.

12. évfolyam

heti 1, évi 32 óra

GRAMMATIKA (14 óra)

Előzetes tudás

- Klasszikus szövegek hagyományos magyar ejtés szerinti felolvasása.
- A grammatikai szakkifejezések, az alaktani ismeretek helyes alkalmazása.
- Az alapvető mondattani jellegzetességek felismerése és elemzése.
- Az időmértékes verseléssel írt költemények skandálása.

Tantárgyi fejlesztési célok:

- A latin nyelvtani jelenségek ismeretének elmélyítése, sokoldalú alkalmazásának gyakorlása.
- A grammatikai elemzőképesség fejlesztése, a mondattani és az esettani ismeretek kibővítése, rendszerezése.
- A magyar nyelv, az élő idegen nyelvek és a latin nyelv közötti nyelvészeti (a szókincsben megfigyelhető és grammatikai) párhuzamok megfigyeltetése, tudatosítása.
- A latin szóképzés bizonyos formáinak megfigyeltetése, a szóképzés logikai rendszerének megértetése.
- Az önálló tanulás, a digitális képességek (internetes keresés és szerkesztés) fejlesztése.

Ismeretek

- A határozatlan névmások ragozása.
- Igenevek: supinum (accusativus és ablativus). Gerundivum, gerundivumos szerkezet.
- A coniunctivus igeidőinek használata összetett mondatokban; függő kérdés, consecutio temporum (felismerése és értelmezése a mondatokban), vonatkozó mellékmondatok, a kötőszók használatának rendszerezése.
- Az ablativus absolutus használata, fordítása, ablativus absolutus mancus.
- Esettan: az ablativus és genitivus különböző használati módjainak megfigyelése, értelmezése, fordítása (az elnevezések ismerete nem követelmény).
- A szófaji, alaktani és mondattani ismeretek rendszerezése.

Kulcsfogalmak

supinum (accusativus és ablativus), gerundivum, coniunctivus, függő kérdés, consecutio temporum, ablativus absolutus

SZÖVEGFELDOLGOZÁS (12 óra)

Előzetes tudás

- A latin szövegek megértéséhez szükséges nyelvtani ismeretek, fordítástechnikai alapismeretek.
- Ismert latin szöveg helyes intonációval, verses szöveg megfelelő időmérték szerint felolvasása.

- Ismeretlen nyelvtani elemeket nem tartalmazó egyszerű mondatok elemzése és magyarra fordítása tanári segítséggel vagy kommentárral.
- A tanult szókinccs ismerete, használata.

Tantárgyi fejlesztési célok

- A szótárhasználat fejlesztése különböző szótárak használatával, az önálló szótározás képességének kialakítása.
- A megismert fordítástechnikai és szövegelemző módszerek folyamatos gyakorlásával a szövegértési és fordítási készség fejlesztése.
- Eredeti latin szövegek önálló olvasásának, szabatos magyar fordításának gyakorlása tanári segítséggel vagy kommentárral.

Ismeretek, fejlesztési követelmények

- Irodalmi vagy szerkesztett szövegek helyes kiejtéssel történő olvasásának gyakorlása, versek olvasása a szótagok hosszának kiemelésével (skandálás). A megismert metrumok, sorfajták (disztichon, hendecasyllabus) felismerése, az ismeretek alkalmazása költemények olvasásánál.
- Sentenciák és 3 rövidebb memoriter megtanulása.
- Latin-magyar középszótár használata tanári segítséggel és önállóan.
- A tanult szövegek megértéséhez szükséges szavak (legalább 50 új szó) elsajátítása (szótári alakkal) és gyakorlása, a kötőszók pontos jelentésbeli használata tanári segítséggel.
- A szövegelemző és fordítási készség további fejlesztése kommentár nélküli rövid szövegek, illetve sentenciák segítségével.
- A műfaj, szerzői szándék stílusformáló hatásának megfigyelése.
- Szemelvények (rövid részletek) megismerése, értelmezése és magyaros fordítása az alábbi szerzőktől: Catullus, Cornelius Nepos, Caesar, Ovidius. Sentenciák értelmezése, fordítása.

Kulcsfogalmak

sententia, hexameter, pentameter, disztichon, hendecasyllabus

MŰVELŐDÉS (6 óra)

Előzetes tudás

- Az ókor fogalma, Róma története, a Római Birodalom kialakulása, provinciák; római tisztségek és intézmények a köztársaság korában.
- A görög-római vallás, istenvilág és a zsidó-keresztény egyistenhit különbségei.
- Latin eredetű szakkifejezések, ismert szavak a magyar nyelvben.
- Néhány klasszikus római író és költő (művek, műfajok).

Nevelési-fejlesztési célok

- A görög-római kultúra európai és magyar művelődésben betöltött hatásának értékelésére és megbecsülésére nevelés. A latin nyelv továbbélésének, hatásának tudatosítása.
- A görög és a római kultúra egymáshoz való viszonyának megértetése néhány szempontból.
- Római életmód, az ókori Róma jellegzetességeinek megismertetése.

- Ismerkedés a római irodalommal, néhány jelentősebb alkotójával, az európai irodalomban tovább élő műfajokkal. Az európaiság gyökereinek mélyebb megértetése a tárgyalt szerzők hatását értékelve.
- Irodalmi művek iránti befogadókészség és elemzőkészség erősítése.

Ismeretek

- A szövegekben előforduló továbbélő szavak, kifejezések felismerése.
- Műfaji ismeretek (elégia, epigramma, életrajz).
- Catullus és a neóterikus költők. Cornelius Nepos műve.
- A pun háborúk, Hannibal. Caesar és a polgárháborúk korszaka.
- A római költészet aranykora, Ovidius költészete.

Kulcsfogalmak:

neóterikus, elégia, epigramma, carmen; De viris illustribus, Commentarii de bello civili, Tristia